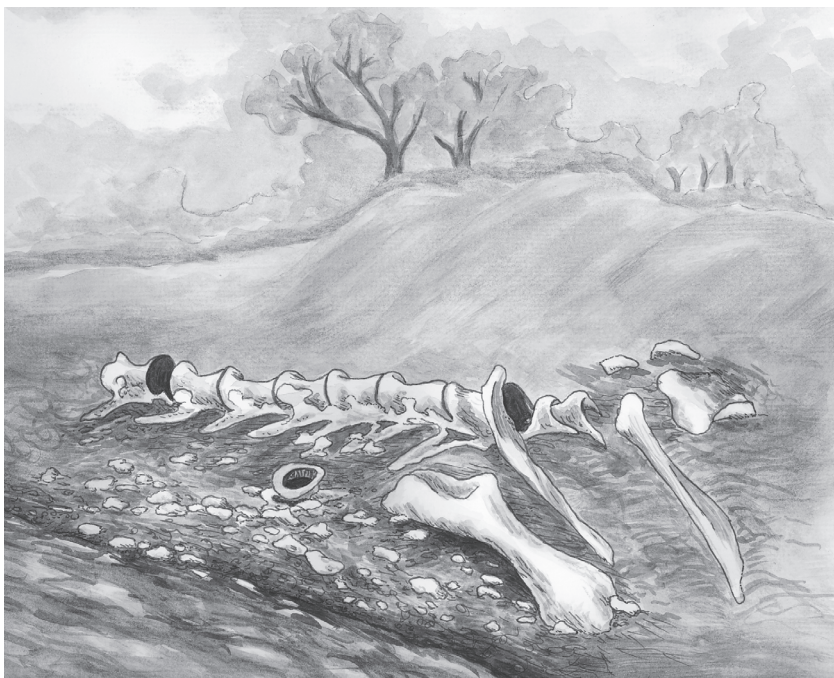

Milžiniško danties paslaptis

Fosilija yra kokio nors gyvūno ar augalo, gyvenusio Žemėje prieš daug daug metų, liekana. Tūkstančius metų žmonės rasdavo fosilijų akmenyse, stačiose uolose ir prie ežerų. Dabar žinome, kad kai kurios šių fosilijų buvo dinosaury.

Jau prieš daugybę metų žmonės rasdavo didžiulių fosilijų, tačiau nežinojo, kas tai yra. Kai kurie manė, kad šie dideli kaulai priklausė dideliems gyvūnams, kuriuos jie buvo matę arba apie kuriuos buvo skaitę, tokiems kaip begemotai ar drambliai. Bet kai kurie žmonių rasti kaulai buvo per dideli, kad būtų galėję priklausyti kad ir pačiam didžiausiam begemotui ar drambliui. Todėl kai kurie žmonės, matę šiuos didelius kaulus, ėmė tikėti milžiniais.

Prieš šimtus metų Prancūzijoje gyvenęs žmogus, vardu Bernardas Palisi, turėjo kitokią nuomonę. Jis buvo garsus puodžius. Puodams žiesti skirtame molyje jis rado daug mažyčių fosilijų. Tas fosilijas jis ištyrė ir savo užrašų knygelėje parašė, kad jos yra gyvų padarų liekanos. Tai nebuvo nauja mintis. Tačiau Bernardas Palisi taip pat parašė, kad kai kurie šių padarų nebegyvena žemėje. Jie visiškai išnykę. Jie išmirę.

Ar už savo atradimą Bernardas Palisi buvo apdovanotas? Ne! Už tokias mintis jį uždarė į kalėjimą.

Bėgant laikui, kai kurie žmonės tapo atviresni naujoms idėjoms apie tai, koks pasaulis galėjo būti seniau.

Vėliau, apie 1820-uosius metus, Anglijoje buvo rastas milžiniškas suakmenėjęs dantis. Manoma, kad Marija Ana Mentel, fosilijų specialisto Gideonio Mentelio žmona, bevaikštinėdama pamatė kažką panašaus į milžinišką akmeninį dantį. Marija Ana Mentel suprato, kad tas didelis

dantis yra fosilija, ir parnešė jį namo savo vyrui.

Pirmąkart pažvelgęs į suakmenėjusį dantį Gideonas Mentelis pamanė, kad jis priklausė augalėdžiui, nes buvo plokščias ir turėjo rumbelius. Nuo maisto kramtymo jis buvo susidėvėjęs ir beveik tokio dydžio kaip dramblio dantis, tačiau visai nepanašus į dramblio dantį.

Nupieštas natūralaus dydžio suakmenėjęs dantis

Gideonas Mentelis nustatė, kad prie danties prisitvirtinę uolienos gabaliukai buvo labai seni. Jis žinojo, kad tai tokia uoliena, kurioje randama roplių fosilijų. Ar galėjo dantis priklausyti milžiniškam augalėdžiam ropliui, kuris kramtė maistą? Tokios rūšies ropliui, kuris jau nebegyvena žemėje?

Gideoną Mentelį tikrai suglumino tas didelis dantis. Nė vienas jam žinomas roplys maisto nekramtė. Ropliai maistą prarydavo, todėl jų dantys nenusidėdavo. Tai buvo paslaptis.

Gideonas Mentelis nusinešė dantį į Londono muziejų ir parodė kitiems mokslininkams. Nė vienas jų nepritarė Gideonui Menteliui, kad tai galėtų būti milžiniško roplio dantis.

Gideonas Mentelis bandė surasti roplį, turintį dantį, panašų į tą milžinišką dantį. Jis ilgai nieko nerado. Tačiau vieną dieną jis sutiko mokslininką, tyrinėjantį iguanas. Iguana yra didelis augalėdis roplys, randamas Centrinėje ir Pietų Amerikoje. Jis gali užaugti ilgesnis negu pusanthro metro. Mokslininkas Gideonui Menteliui parodė iguanos dantį. Pagaliau! Tai buvo gyvenančio roplio dantis, panašus į paslaptinę dantį. Tik suakmenėjęs dantis buvo daug daug didesnis.

Iguana

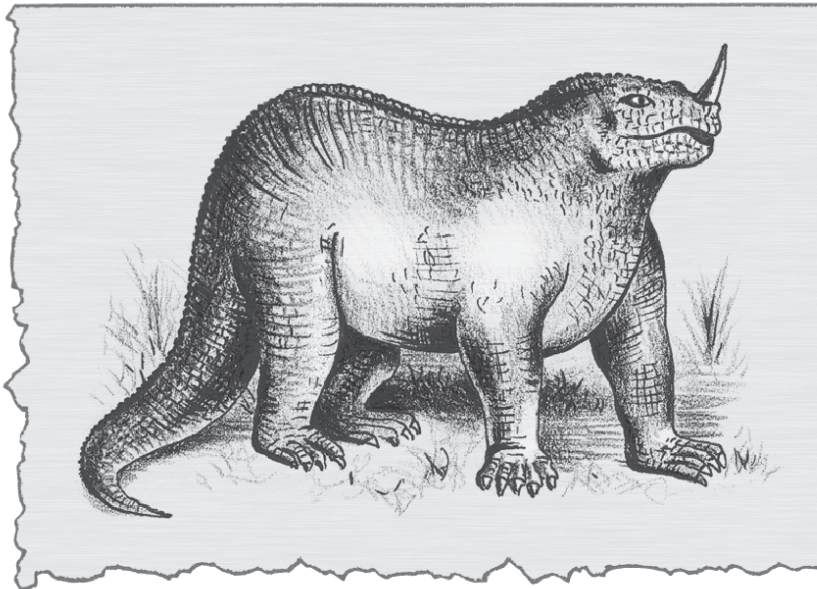
Natūralaus dydžio iguanos

danties piešinys iš Gideono Mentelio užrašų knygelės

Dabar Gideonas Mentelis manė, kad suakmenėjęs dantis priklausė į iguaną panašiam gyvūnui. Tik tas gyvūnas nebuvo pusantro metro ilgio. Gideonas Mentelis manė, kad jis buvo trisdešimties metrų ilgio! Savo padarą jis pavadino *iguanodonu*. Tai reiškia „iguanos dantis“.

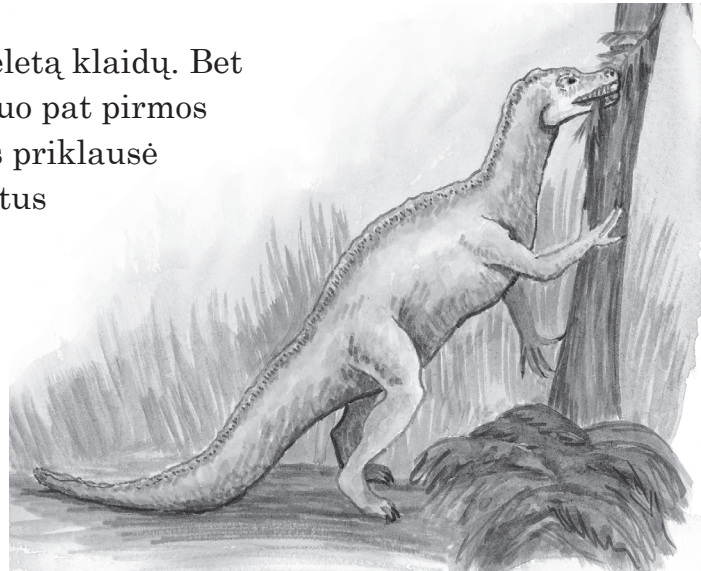
Gideonas Mentelis neturėjo viso *iguanodono* skeleto, tačiau iš metų metus savo paties rinktų kaulų bandė išsiaiškinti, kaip tas padaras galėjo atrodyti. Anot Gideonas Mentelio, kaulai rodo, jog padaras vaikščiojo visomis keturiomis kojomis, ir kad smailus kaulas buvo ragas. Gideonas Mentelis nupiešė *iguanodoną* su ragu ant nosies.

Kaip, Gideonas Mentelio nuomone, atrodė iguanodonas

Po daugelio metų buvo rasti keletas ištisų *iguanodono* skeletų. Jie buvo tik maždaug devynių metrų ilgio. Kaulai rodė, kad šis gyvūnas kartais vaikščiodavo užpakalinėmis kojomis. O tai, ką Gideonas Mentelis laikė ragu ant nosies, iš tikrųjų buvo spyglis ant „nykščio“! Remdamiesi šiais atradimais, mokslininkai pakeitė savo nuomonę apie tai, kaip atrodė *iguanodonas*.

Gideonas Mentelis padarė keletą klaidų. Bet jis padarė ir svarbų atradimą. Nuo pat pirmos minties, kad suakmenėjęs dantis priklausė augalėdžiam ropliui, jis ilgus metus rinko faktus ir įrodymus, norėdamas patvirtinti, kad jo idėjos buvo teisingos. Kartu atsargiai spėliodamas, Gideonas Mentelis vienas iš pirmųjų parodė, kad prieš daugelį metų žemėje gyveno milžiniški ropliai, o vėliau jie išnyko.

Kaip, šiandieninių mokslininkų nuomone, atrodė *iguanodonas*

Prieš šimtmečius už panašias mintis Bernardas

Palisi buvo įmestas į kalėjimą. O Gideonas Mentelis išgarsėjo. Jo atradimas sukėlė žmonių norą daugiau sužinoti apie šiuos milžiniškus roplius.

1842 metais mokslininkas Ričardas Ouvenas nusprendė, kad šiems išnykusiems ropliams reikia savo pavadinimo, ir pavadino juos *dinosauria*. Tai reiškia „baisiai didelis driežas“. Šiandien mes juos vadiname dinozaurais.

Klausimai: Milžiniško danties paslaptis

1. Kas yra fosilija?

- A Akmenų ir uolų paviršius.
- B Milžino kaulai.
- C Labai seniai gyvenusio padaro liekana.
- D Dramblio dantys.

2. Kodėl, pasak straipsnio, kai kurie žmonės senovėje tikėjo milžiniais?

---

3. Kur Bernardas Palisi rado fosilijų?

- A Ant uolų
- B Molyje
- C Prie upės
- D Ant tako

4. Kokia buvo naujoji Bernardo Palisi mintis?

_____

5. Kodėl Bernardas Palisi buvo uždarytas į kalėjimą?

- (A) Žmonės nebuvo atviri naujoms idėjoms.
- (B) Jis nukopijavo savo mintis nuo Gideono Mentelio.
- (C) Jis paliko mažyčių fosilijų savo puoduose.
- (D) Prancūzijoje buvo draudžiama tyrinėti fosilijas.

6. Kas Anglijoje rado suakmenėjusį dantį?

- (A) Bernardas Palisi
- (B) Marija Ana Mentel
- (C) Ričardas Ouvenas
- (D) Gideonas Mentelis

7. Ką Gideonas Mentelis žinojo apie roplius, dėl ko suakmenėjęs dantis jį glumino?

- (A) Ropliai neturėjo dantų.
- (B) Ropliai buvo randami po uolomis.
- (C) Ropliai gyveno prieš daug metų.
- (D) Ropliai maistą prarydavo.

8. Gideonas Mentelis manė, kad dantis galėjo priklausyti įvairių tipų gyvūnams. Lentelėje įrašyk, kodėl jis taip manė.

	Gyvūno tipas	Kodėl jis taip manė
	Augalėdis	Dantis buvo plokščias su rumbeliais
	Milžiniškas padaras	
	Roplys	

1
0

1
0

9. Kodėl Gideonas Mentelis nusinešė dantį į muziejų?

- Ⓐ Paklausti, ar fosilija priklauso muziejui.
- Ⓑ Įrodyti, kad jis yra fosilijų specialistas.
- Ⓒ Išgirsti, ką mokslininkai mano apie jo mintį.
- Ⓓ Palyginti dantį su kitais muziejuje esančiais dantimis.

10. Mokslininkas parodė Gideonui Menteliui iguanos dantį. Kodėl Gideonui Menteliui tai buvo svarbu?

---

11. Kuo naudojosi Gideonas Mentelis, bandydamas išsiaiškinti, kaip atrodė *iguanodonas*?

- Ⓐ Paties surinktais kaulais.
- Ⓑ Kitų mokslininkų mintimis.
- Ⓒ Knygų paveikslėliais.
- Ⓓ Kitų roplių dantimis.

12. Pažiūrėk į du *iguanodono* paveikslėlius. Ką jie tau padeda suprasti?

2
1
0

13. Vėlesni atradimai parodė, kad Gideonas Mentelis klydo įsivaizduodamas, kaip atrodė *iguanodonas*. Užpildyk lentelę.

	Kaip, Gideono Mentelio nuomone, atrodė <i>iguanodonas</i>	Kaip, šiuolaikinių mokslininkų nuomone, atrodė <i>iguanodonas</i>
	<i>Iguanodonas</i> vaikščiojo keturiomis kojomis.	
		<i>Iguanodonas</i> turėjo spyglį ant nykščio.
	<i>Iguanodonas</i> buvo 30 metrų ilgio.	

1
0

1
0

1
0

14. Kokie radiniai parodė, kad Gideonas Mentelis klydo aprašydamas, kaip atrodė *iguanodonas*?

- Ⓐ Daugiau suakmenėjusių dantų.
- Ⓑ Moksliniai piešiniai.
- Ⓒ Gyvi *iguanodonai*.
- Ⓓ Pilni skeletai.